

Zielona transformacja i polaryzacja gospodarcza w Europie: wielopoziomowa ocena z Niemcami i Polską jako studiami przypadków

Streszczenie popularnonaukowe

W 2016 roku Unia Europejska ratyfikowała Porozumienie Paryskie, tym samym zobowiązując się do redukcji emisji gazów cieplarnianych do 2030 roku o 40% w stosunku do emisji z roku 1990. Ramy klimatyczne do roku 2030 przewidują również wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych do poziomu 32% całkowitej produkcji oraz podniesienie efektywności energetycznej o co najmniej 32,5%. Komisja Europejska podeszła do tego zagadnienia jeszcze ambitniej, formułując „Europejski Zielony Ład”, który zakłada całkowitą redukcję emisji gazów cieplarnianych przez kraje Unii Europejskiej do 2050 roku, a tym samym oddzielenie przyszłego wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów naturalnych. Stanowisko to zostało podtrzymane na Konferencji klimatycznej ONZ (COP26) odbywającej się w 2021 roku w Glasgow. Jedną z naczelnych zasad Zielonego Ładu jest „sprawiedliwa transformacja”, czyli zachodzenie zmian w taki sposób, aby nie zwiększały one nierówności pomiędzy obywatelami Europy. Jednakże obserwacje doświadczeń gospodarczych krajów Unii Europejskiej poprzedzających kryzys finansowy z lat 2008-2012 wskazują, że trend konwergencji (zbliżania się poziomu gospodarczego), który podkreślały wskaźniki makroekonomiczne, był jedynie powierzchowny. Wzrost gospodarczy przed kryzysem był napędzany przede wszystkim rosnącym zadłużeniem prywatnym, zwłaszcza w południowych krajach strefy euro, zatrzymując się gwałtownie wraz z wybuchem kryzysu. Dodatkowo, w wyniku strukturalnej polaryzacji krajów Unii Europejskiej pojawiły się niespójne modele wzrostu oparte na eksporcie i zadłużeniu. Dziś, gdy gospodarki są obciążone kosztami walki z pandemią wirusa SARS-CoV-2, a rządy próbując utrzymać miejsca pracy przeznaczają ogromne kwoty na wsparcie przedsiębiorstw, zachodząca transformacja energetyczna może przyspieszyć procesy różnicowania europejskich gospodarek, odnosząc podobny do wcześniejszego kryzysu skutek, czyli pogłębiając nierówności.

Głównym celem prezentowanego projektu jest lepsze zrozumienie sposobu i wpływu realizacji polityki zielonej transformacji na kraje i regiony Unii Europejskiej oraz wskazanie na obszary, w których niesie ona ze sobą niebezpieczeństwo wywołania polaryzacji społeczno-gospodarczej.

Aby osiągnąć ten cel, projekt podzielono na trzy zadania badawcze, dotyczące odrębnych poziomów analizy. Pierwsze badanie – realizowane na poziomie narodowym (makro) – będzie wyznaczało typologię kraju zgodnie z możliwościami i potencjałem gospodarek Unii Europejskiej w odniesieniu do zielonej transformacji, analizując czynniki warunkujące konkurencyjność międzynarodową w obszarach produkcji zrównoważonej środowiskowo. Badanie drugie – na poziomie regionalnym (mezo) – koncentruje się na analizie ilościowej europejskich regionów górniczych oraz na uwarunkowaniach przejścia na zieloną energię na poziomie regionalnym. Prace ilościowe realizowane w dwóch przedstawionych tu zadaniach badawczych zostaną uzupełnione dwoma reprezentatywnymi studiami przypadków z Polski i Niemiec na poziomie lokalnym (mikro). Tym samym trzecie badanie poświęcone będzie analizie porównawczej dwóch regionów węgla brunatnego - Konina (Polska) i Łużyc (Niemcy), w oparciu o jakościową analizę czynników wpływających na powodzenie „sprawiedliwej transformacji”. Po zakończeniu badań, ostatnia, czwarta część projektu będzie służyła określeniu możliwych następstw zbadanych zjawisk. W przypadku gdy społeczno-gospodarcze wyniki europejskiej zielonej transformacji okażą się faktycznie asymetryczne, wydaje się, że konieczne będą odpowiednie środki zaradcze, aby zapobiec wzrostowi polaryzacji w Unii Europejskiej oraz polityczna akceptacja reform, które będą potrzebne Europie, aby mogła ona osiągnąć założone cele w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Podsumowując, niniejszy projekt rzuci nowe światło na potencjalnie nierówny wpływ reform strukturalnych w Unii Europejskiej na kraje rdzenia (takie jak Niemcy) i kraje doganiające (takie jak Polska) na poziomie narodowym, regionalnym i lokalnym. Otworzy on także drogę do opracowania szczegółowych zaleceń dla „sprawiedliwej transformacji”, o których Komisja wspomina w Europejskim Zielonym Ładzie, wraz z krokami niezbędnymi zarówno do zapobiegania efektom asymetrii, jak i do umożliwienia inkluzywnej transformacji w kierunku bardziej zrównoważonej Europy.